MONITOR

Na R. P. 1770.
Nro: IX.
Dnia 31. Stycznia

Reſzta materyi poprzedzaiącey.

PO dwoch leciech dosyć znaczna w dziecięciu daie się widzieć odmiana, iuż stałe niektorych rzeczy zaczyna miewać wyobrażenia, do swoich Rodzicow zabiera przywiązanie, co słyszy, to powtarza, y w pamięci utrzymuie mocno. Mozg iego nakształt

miękkiego wofku przyimuie wſzelkie wyrazy. Y w ſamey iſtocie, wſzyſtkie rzeczy, ktore mu tylko pod oczy podpadaią, przerażaią widomie zmyſły iego, ktore przeymuiąc Duſza, ſił ſwoich zaczyna iuż w ten czas używać, iako to: pamiętać, poymować, uważać &c. Te pierwiaſtkowe Duſzy ſprawy, godne ſą wielce obſerwacyi Filozofa, ktory ſię lubi uwagą bawić nad poſtępkami rozumu Ludzkiego.

Zwierzchnie przednie zęby naypierwey ſię dziecięciu kluć zaczynaią w oſmym lub dziewiątym mieſiącu, ſrzednie pokazuią ſię w drugim roku, po nich kątne, à nakoniec w czterech lat przeciągu oprocz trzonowych wyſypuią ſię wſzyſtkie.

Kiedy ſię zęby trzonowe dobywaią dziecięciu, ſwierzbią go w tedy uprzykrzenie

krzenie dziąſła y mocno go boleć zaczynaią. Gdybym tu chciał niektore ſrzodki, częściey może ſzkodliwſze, niżeli niekiedy pomocne podawać, wyboczyłbym od przedſiewzięcia moiego, to tylko namieniam, że lekkie palcow po dziąſłach pomknięcie, umnieyſzyłoby im iakożkolwiek przykrości, nawet do prędſzego wytryśnienia zębow pomogłoby nie mylnie. Ieſt ieſzcze ząbek, iak go zowią, pomocny na to, czyli kryſztał ſkalny oprawny, zwłaſzcza że ten uſta dziecinne we wnątrz chłodzi, ktore naybardziey w tedy zapalone bywaią. Gdyby zaś te ſpoſoby nie pomogły do ulżenia boleści, à znaki iakowe niepomyślne groziły niebeśpieczeńſtwem, w ten czas iak nayoſtrzeyſzym inſtrumentem dziąſło potrzeba naciąć w mieyſcu, gdzie ſię kluć maią zęby. Przydać tu mi także należy, że powietrze czyſte y zdrowe, ktorym dzieci

tchną

tchną na w ſiach zoſtaiące, naywięcey pomaga do klwania zębow, y ta przyczyna doſtatecznym powinna bydź Rodzicom powodem, żeby ſię ſwych dziatek brać ze wſi nie śpieſzyli.

Dzieci częſtego ſnu potrzebować zwykły w pierwſzym ſwego życia wieku, ſen bowiem to wſzyſtko ſprawuie, co ſzczegulniey ieſt potrzebnego w dziecińſtwie. On krzepi doſtatecznie drobne ich ſiły, ktore ſię przez uſtawiczne ruſzanie wiekowi temu właściwe nadwątlać zwykły.

Częſto także powinny ſię zaſilać, ponieważ prędko, ale nie doſkonale zwykły trawić, co mniey *chylusu*, à nierownie więcey ſprawuie w nich ſtolca. W dalſzym iednak wieku niemamy tego tak dalece przeſtrzegać, aż pokiby do ſnu y do iedzenia appetyt, do pewnego w nich nie doſzedł kreſu. (Pil-

Pilną także y na to mieć powinniśmy baczność, żebyśmy dzieciom z ſtaremi razem ſypiać nie dawali nigdy, z tąd bowiem ſtarzy nabędą wprawdzie ſił czerſtwieyſzych, ponieważ nie znaczne tchnienie młodego będąc łagodne, przechodzi w ſtarego y orzeźwia w nim wnętrzności ociężałe: lecz dla dziecięcia zguba, bo ſię tym ſposobem wyciéńcza, chudnieie, á na koniec y w ciężką zapada niemoc.

Wezwyczaiać dzieci mamy, aby nos wyſiąkały czyſto, tak gdy ſię kładą na noc iako gdy w ſtaią z rana, ponieważ to wyczyſzcza y wyprząta kąciki y błonkę, przez ktorą ciągła z nosa odchodzi flegma.

Gdy ta wilgoć długo trzymana bywa w noſie, przycuchać ſię zwykła y źle oddawać zaczyna, oprocz tego może bydź

bydź częſtokroć przyczyną do ſpadnienia oſtrych humorow na oczy. Odzwyczaiać także należy dzieci aby w noſie palcami nie dłubały, ani drapały wewnątrz ſkorkę paznokciami, roziątrzywſzy bowiem miazdrę, wdać ſię ogień może, y do większego przywieść niebeśpieczeńſtwa.

Do trzeciego y czwartego roku, bardzo obfity dzieci zwykły miewać ſtolec, lecz w dalſzym czaſie zaſmakowanie zbyteczne, ktore w ſwych maią dziecinnych igraſzkach, odwraca ich podczas od powinności tey odbywania, ktora tak wielce ieſt zdrowiu potrzebna. Gdy iuż przyidą do tego wieku, trzeba uważać mocno, ieżeli choć raz przynaymniey na dzień na ſtolec idą, w co ich przez wſzelkie ſpoſoby wzwyczaiać należy. Bo ieżeliby dziecie w pięciu lub w ſześciu leciech, przez dwa lub trzy

dni

dni nie chodziło na ſtolec, na ten czas naturalnym do tego przywieśćby ie należało ſposobem, nie dawſzy żadnego innego lekarſtwa, krom czyſtey napić ſię wody: bo gdyby przez cztery lub pięć dni nie przerwane mieć miało zatwardzenie, tedyby to oſtrość w krwi iego y w humorach ſzkodliwą wielce ſprawiło zdrowiu.

Przeciwnie zaś, ieżeli dziecie częſto zwykło chodzić na ſtolec, cztery lub pięć razy na przykład przez dzień, to bez wątpienia go oſłabi y ſiły iego nadwątli, à czaſem y w niebeśpieczną może obroci ſię chorobę, ieżeli cztery lub pięć dni ciągiem trwać będzie ta niemoc. àtoli iednak zatrzymywać nagle biegunki takiey nie trzeba, ponieważ czaſem przypadkowa bywać zwykła, ſamą zaś mocą ſtałego zwyczaiu, można dzieci nałożyć do łatwego codzień-

nie

nie odbywania ſtolca. Ta pilność ieſt wielkiey nader wagi dla działania porządnego zmyślney ciała ludzkiego ekonomiy, y podobno iedna ſama w ſprawowaniu powinności zwierzęcych, iako też y w odbywaniu uryny, gdy tego trzeba, ſtała; ktorą należy regularnie zachowywać. W dwudzieſtym albowiem lub dwudzieſtym piątym roku do czucia, głodu, pragnienia, y do tyſiąc innych znoſzenia niewygod zaprawiać ſię y wzwyczaiać trzeba.